

Τεύχος 10 - Ιούλιος-Δεκέμβριος 2020

Της συντάξεως

Ο πεπαιδευμένος άνθρωπος είναι και ενάρετος, διακρίνει δε και κατανοεί την πνευματική διάσταση των πραγμάτων και δεν χαρίζεται σε ανελεύθερους και αναξιοπρεπείς. Συναφής άλλωστε είναι ο σκοπός της Παιδείας κατά το Σύντ. (άρθ.16), που επιτάσσει «να διαπλάθουμε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες», δηλ. αδούλωτους και ανυποχώρητους έναντι κάθε πονηρίας και τυραννίας και κάθε παρέκκλισης από τον ορθό λόγο.

Τέτοια λαμπρή περίπτωση ελεύθερου και υπεύθυνου έναντι της επιστήμης και της κοινωνίας υπήρξε ο ποιητής Φιλόξενος ο Κυθήριος. Όταν ο τύραννος των Συρακουσών Διονύσιος του έθεσε υπόψη τα ποιήματά του και τον ρώτησε ποια η γνώμη του, ο ποιητής απεφάνθη για τα ποιήματά του Διονυσίου μετά παρρησίας: «Οικτρά».

Θύμωσε ο τύραννος και «προσέταξε τοις υπηρέταις παραχρήμα απάγειν (τον Φιλόξενον) εις τας λατομίας». Λίγους μήνες κατόπιν ξανακάλεσε ο Διονύσιος τον ποιητή και του ανέγνωσε νέα ποιήματά του ελπίζοντας ότι αυτή τη φορά θα κερδίσει τον έπαινό του. Πριν προλάβει να τελειώσει την εκφώνηση όμως ο ποιητής σηκώθηκε να φύγει. Που πας, τον ρώτησε ο τύραννος. «Εις τας λατομίας»! η απάντηση του ποιητή.

Εάν τα δέκα τεύχη του περ. Συμβολή εμπεριέχουν εργασίες ορθού λόγου και επιστημονικής παρρησίας, τότε θ' αποτελούν ενδιαφέρουσες συμβολές για τα εκπαιδευτικά πράγματα.

Ι.Ν. Ηλιούδης, δ.Φ

Περιεχόμενα

Ισότητες και ανισότητες σε κύκλους και τρίγωνα
Απευθύνεται σε μαθητές Α Λυκείου στο μάθημα της Γεωμετρίας
 του Παναγιώτου Κων/νου -Συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου - Σελ. 2-3

Τα Πατερικά Κείμενα στα Νέα Θρησκευτικά
(δηλ. στους Ακυρωμένους από το ΣτΕ «Φακέλους Θρησκευτικών»
Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου)
 του Θεοδώρου Κουτσιώρα, Θεολόγου - Σελ. 4-8

Το υμνογραφικό πρότυπο (στιχουργικό και μελωδικό) του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν»
 του Ι.Ν.Ηλιούδη, δ.Φ - Σελ. 9-11

«Ακροστιχίδων συνέχεια» στο μάθημα της Μουσικής για μαθητές Γυμνασίου
 της Βασιλικής Κοσμάνου-Λιακατά,
 Εκπαιδευτικού στο Μουσικό Σχολείο Λάρισας, Μουσικολόγου (Α.Π.Θ.),
 MSc Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας) - Σελ. 12

email: elioudes@sch.gr

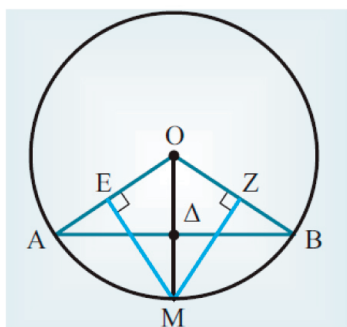
Τεχνική Επιμέλεια: Ρούσσας Γεώργιος, καθηγητής Πληροφορικής Γυμνασίου Φαλάνης

Ισότητες και ανισότητες σε κύκλους και τρίγωνα

Απευθύνεται σε μαθητές Α Λυκείου στο μάθημα της Γεωμετρίας του Παναγιώτου Κων/νου -Συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου

1. Να αποδείξετε ότι το μέσο M τόξου $\widehat{AB}$ ισαπέχει από τις ακτίνες που αντιστοιχούν στα άκρα του τόξου και μάλιστα απόσταση ίση με το μισό της αντίστοιχης χορδής.

Λύση

Φέρουμε $ME \perp OA$ και $MZ \perp OB$. Θα δείξουμε ότι $ME = MA = \frac{AB}{2}$. Επειδή σε ίσα τόξα του του ίδιου κύκλου αντιστοιχούν ίσες επίκεντρες γωνίες είναι $\angle AOM = \angle BOM$, αφού $MA = MB$. Τα ορθογώνια τρίγωνα OEM και OZM είναι ίσα διότι έχουν:

- 1) $OM = OM$ (κοινή πλευρά)
- 2) $\angle EOM = \angle ZOM$ ($\angle AOM = \angle BOM$)

Επομένως είναι $EM = ZM$ (1) ως πλευρές ίσων τριγώνων που βρίσκονται απέναντι από τις ίσες γωνίες $\angle EOM$ και $\angle ZOM$

Εστω Δ το σημείο τομής των OM και AB . Επειδή το M είναι μέσο του τόξου $\widehat{AB}$ είναι $OM \perp AB$ και το Δ είναι μέσο του AB και είναι $A\Delta = \frac{AB}{2}$ (2). Άρα, τα

ορθογώνια τρίγωνα $O\Delta A$ και OEM είναι ίσα διότι έχουν

- 1) $OA = OM$ (ως ακτίνες του κύκλου)
- 2) $\angle O\Delta A = \angle O\hat{M}E$ (κοινή γωνία)

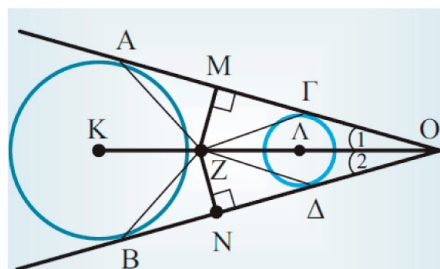
Επομένως είναι $ME = A\Delta$ (3) ως πλευρές ίσων

τριγώνων που βρίσκονται απέναντι από τις ίσες γωνίες $\angle O\hat{M}E$ και $\angle O\Delta A$.

Από (1), (2) και (3) παίρνουμε $ME = MA = \frac{AB}{2}$

2. Έστω δύο κύκλοι (K, R) και (Λ, r) με $R > r$ που βρίσκονται ο ένας στο εξωτερικό του άλλου. Φέρουμε τις κοινές εξωτερικές εφαπτόμενες των κύκλων. Να δείξετε ότι α) οι εξωτερικές εφαπτόμενες τέμνονται σε σημείο της διακέντρου και β) οι μεσοκάθετοι των κοινών εξωτερικών εφαπτομένων τμημάτων τέμνονται σε σημείο της διακέντρου

Λύση

α) Στον κύκλο (K, R) η διάκεντρος OK είναι διχοτόμος της γωνίας $\angle AOB$. Το ίδιο και στο κύκλο (Λ, r) η διάκεντρος OL είναι διχοτόμος της γωνίας $\angle AOB$. Όμως η διχοτόμος της γωνίας $\angle AOB$ είναι μοναδική. Άρα οι ευθείες OK και OL ταυτίζονται. Επομένως το σημείο O βρίσκεται πάνω στη διάκεντρο KL .

β) Αν Z είναι το σημείο τομής της διακέντρου KL και της μεσοκαθέτου του τμήματος AG , τότε $ZA = Z\Gamma$ (1). Θα δείξουμε ότι το Z ανήκει στη μεσοκάθετο του τμήματος BD , δηλαδή $ZB = Z\Delta$.

Τα τρίγωνα ZOG και ZOD είναι ίσα διότι

- 1) $OZ = OZ$ (κοινή πλευρά)
- 2) $OG = OD$ (εφαπτόμενα τμήματα)
- 3) $\hat{O}_1 = \hat{O}_2$ (OZ διχοτόμος της $\hat{O}$)

Επομένως είναι $ZG = ZD$ (2) ως αντίστοιχες πλευρές ίσων τριγώνων

Τα τρίγωνα ZOA και ZOB είναι ίσα διότι

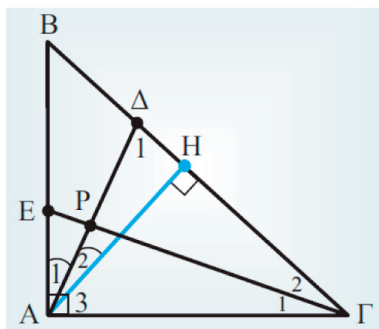
- 1) $OZ=OZ$ (κοινή πλευρά)
- 2) $OA=OB$ (εφαπτόμενα τμήματα)
- 3) $\hat{O}_1 = \hat{O}_2$ (OZ διχοτόμος της $\hat{O}$)

Επομένως $ZA=ZB$ (3) ως αντίστοιχες πλευρές ίσων τριγώνων

Από (1), (2) και (3) προκύπτει ότι $ZB=ZB$ και το Z ανήκει στη μεσοκάθετο του τμήματος BD

3. Σε ορθογώνιο τρίγωνο $AB\Gamma$ ($A=L$) φέρουμε το ύψος AH και τις διχοτόμους AD και GE των γωνιών $B\hat{A}H$ και $\hat{G}$ αντίστοιχα. Αν το σημείο τομής των AD και GE είναι το P , να δείξετε ότι: α) $AD \perp GE$ και β) $AP=PD$

Λύση

α) Είναι $\hat{A}_1 = \hat{A}_2 = \frac{B\hat{A}H}{2}$ και $\hat{G}_1 = \hat{G}_2 = \frac{\hat{G}}{2}$. Όμως

$B\hat{A}H = \hat{G}$ ως συμπληρωματικές της $\hat{B}$.

Επομένως $\hat{G}_1 = \hat{A}_1$. Στο τρίγωνο $PA\Gamma$ έχουμε:

$$P\hat{A}\Gamma + \Gamma\hat{A}P = \hat{A}_2 + \hat{A}_3 + \hat{G}_1 = \hat{A}_2 + \hat{A}_3 + \hat{A}_1 = 90^\circ.$$

Επομένως $A\hat{P}\Gamma = 180^\circ - P\hat{A}\Gamma + \Gamma\hat{A}P = 90^\circ$, δηλαδή $AD \perp GE$

β) Στο ορθογώνιο τρίγωνο DAH είναι

$$\hat{A}_1 = 90^\circ - \hat{A}_2 \quad (1).$$
 Στο τρίγωνο $ΓAD$ είναι

$$\Gamma\hat{A}D = 90^\circ - \hat{A}_1 \quad (2).$$
 Ακόμη είναι

$$\hat{A}_1 = \hat{A}_2 \quad (3).$$
 Από (1), (2) και (3) προκύπτει ότι είναι

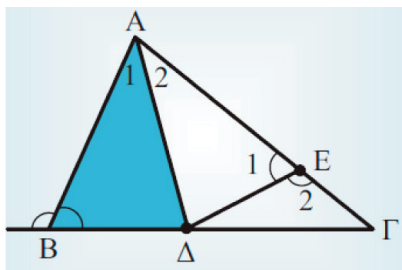
$$\hat{A}_1 = \Gamma\hat{A}D. \text{ Αυτό σημαίνει ότι το τρίγωνο } \Gamma AD \text{ είναι}$$

ισοσκελές με κορυφή Γ . Επομένως η διχοτόμος της

γωνίας $\hat{G}$ είναι και διάμεσος του τριγώνου. Άρα $AP=PD$

4. Σε κάθε τρίγωνο $AB\Gamma$, η διχοτόμος AD χωρίζει την πλευρά $B\Gamma$ σε τμήματα ομοίως άνισα με τις προσκείμενες πλευρές του τριγώνου.

Λύση

Εστω $AB < AG$. Θα δείξουμε ότι $DB < DG$.

Στην AE παίρνουμε τμήμα $AE=AB$. Τότε τα τρίγωνα ADB και ADE είναι ίσα, διότι έχουν:

- 1) $AB=AE$ (από κατασκευή)
- 2) $AD=AD$ (κοινή πλευρά)
- 3) $B\hat{A}D = E\hat{A}D$ (AD διχοτόμος)

Επομένως $DB=DE$ (1) ως πλευρές ίσων τριγώνων που βρίσκονται απέναντι από τις ίσες γωνίες ($B\hat{A}D = E\hat{A}D$) και $\hat{B} = \hat{E}_1$ ως γωνίες ίσων τριγώνων που βρίσκονται απέναντι από ίσες πλευρές ($AD=AD$).

Άρα $\hat{B}_{εξ} = \hat{E}_2$ (παραπληρώματα ίσων γωνιών). Όμως

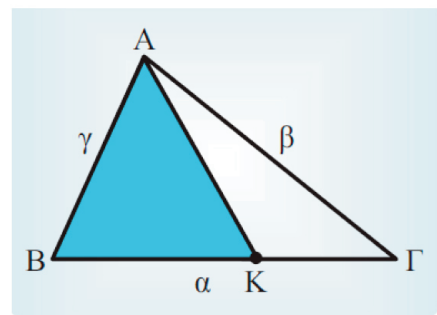
$\hat{B}_{εξ} > \hat{G}$, οπότε είναι $\hat{E}_2 > \hat{G}$ και έτσι στο τρίγωνο $ED\Gamma$

έχουμε την ίδια σχέση για τις απέναντι πλευρές, δηλαδή $D\Gamma > DE$ (2). Από (1) και (2) έχουμε $D\Gamma > DB$ ή $DB < D\Gamma$

5. Σε τρίγωνο $AB\Gamma$ θεωρούμε τυχαίο σημείο K της πλευράς $B\Gamma$. Να δείξετε ότι

$$\tau - \alpha < AK < \tau \quad \left(\tau = \frac{\alpha + \beta + \gamma}{2}, \right. \\ \left. \alpha = B\Gamma, \beta = A\Gamma, \gamma = AB \right)$$

Λύση

Από τα τρίγωνα ABK και $A\Gamma K$

έχουμε $AB < BK + KA$ και $A\Gamma < \Gamma K + AK$.

Με πρόσθεση κατά μέλη έχουμε διαδοχικά $AB + A\Gamma < BK + \Gamma K + 2KA$

$$\gamma + \beta < \alpha + 2AK$$

$$\gamma + \beta - \alpha < 2AK$$

$$2\tau - \alpha - \alpha < 2AK$$

$$2\tau - 2\alpha < 2AK$$

$$\tau - \alpha < AK \quad (1)$$

Επίσης είναι

$$AK < AB + BK \text{ και } AK < A\Gamma + \Gamma K$$

Με πρόσθεση κατά μέλη έχουμε διαδοχικά $2AK < AB + A\Gamma + BK + \Gamma K$

$$2AK < \gamma + \beta + \alpha$$

$$2AK < 2\tau$$

$$AK < \tau \quad (2)$$

Από (1) και (2) έχουμε $\tau - \alpha < AK < \tau$

Τα Πατερικά Κείμενα στα Νέα Θρησκευτικά (δηλ. στους Ακυρωμένους από το ΣτΕ «Φακέλους Θρησκευτικών» Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου)

του Θεοδώρου Κουτσιώρα, θεολόγου

1. ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΧΩΡΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Στή συντριπτική τους πλειοψηφία τά πατερικά αποσπάσματα της Ὁρθόδοξης παράδοσής μας πού υπάρχουν στους «φακέλους Θρησκευτικών», -έκτός από τά αποσπάσματα τῶν συγχρόνων πατερικῶν μορφῶν καί τῶν λατρευτικῶν ἀποσπασμάτων (ὄχι ὅλων)-, δέν συνοδεύονται ἀπό τό αὐθεντικό πατερικό κείμενο. Αὐτό ὁδηγεῖ τούς μαθητές μας στήν ἀποξένωσή τους ἀπό τήν ἱστορική γλῶσσα τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί τούς ἀφαιρεῖ τό ἰσχυρό προνόμιο σύγκρισης τῆς μετάφρασης μέ τό πρωτότυπο κείμενο.

2. ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ

Εἶναι γνωστό ὅτι οἱ δύο πρώην ὑπουργοί ἀπό τό 2016 καί ἔξης κατήργησαν τόν ὀρθόδοξο χαρακτήρα τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στήν Α/θμια καί Β/θμια Ἐκπαίδευση, κάτι πού ἔχει ἐπιβεβαιώσει καί τό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας.

Μέσα στους «φακέλους Θρησκευτικῶν», κυρίως τοῦ Γυμνασίου καί τοῦ Λυκείου, ὑπάρχει ἕνα πλήθος μεταφρασμένων πατερικῶν ἀποσπασμάτων ἀπό τήν πρωτοχριστιανική ἐποχή μέχρι σήμερα. Ἐάν κάποιος τό δεῖ αὐτό ἐπιφανειακά θά βγάλει τό συμπέρασμα ὅτι οἱ συγγραφεῖς παρέχουν στά Ἑλληνόπουλα Ὁρθόδοξια στήν αὐθεντική της μορφή. Ὅμως ἡ ἀλήθεια δέν εἶναι αὕτη. Οἱ συγγραφεῖς μεθοδευμένα καί πονηρά

παρακάμπτουν, γιά λόγους πανθρησκείας, τά ὁμολογιακά κείμενα τῶν συγκεκριμένων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ συντάκτες ἐπιλέγουν πατερικά κείμενα στά ὁποῖα δέν εἶναι ἐμφανής ἡ ὁμολογιακή διάσταση τῶν Πατέρων.

Παραθέτουμε πατερικό κείμενο τοῦ ἁγίου πλέον Γέροντος Ἰωσήφ, τοῦ νηπτικοῦ ἡσυχαστοῦ τοῦ 20ου αἰῶνα, πού ὑπάρχει στή σελ. 23 τοῦ «φακέλου Θρησκευτικῶν» τῆς Α' Λυκείου:

«Γνώθι σαυτόν»

«Πρώτα ἀπ' ὅλα χρειάζεται το «γνώθι σαυτόν». Δηλαδή νά γνωρίσεις τόν εαυτό σου, ποιος εἶσαι. Ποιος εἶσαι στ' ἀλήθεια, ὄχι ποιος νομίζεις εσύ ὅτι εἶσαι! Με τήν γνώση αὕτη γίνεσαι ὁ σοφότερος τῶν ἀνθρώπων. Με τέτοια ἐπίγνωση ἔρχεσαι σέ ταπείνωση καί παίρνεις χάρη ἀπό τόν Κύριο. [...] Ὁ φοβούμενος νά γνωρίσει τόν εαυτό του, αὐτός βρίσκεται μακριά ἀπό τήν γνώση. Ἄλλο τίποτε δέν ἀγαπά, παρά νά βλέπει μόνο λάθη στους ἄλλους καί νά τους κρίνει. Αὐτός δέν βλέπει στους ἄλλους χαρίσματα, ἀλλά μόνον ἐλαττώματα - δέν βλέπει στον εαυτό του ἐλαττώματα, παρά μόνο χαρίσματα. Καί αὐτό εἶναι τὸ χαρακτηριστικό ἐλάττωμα τῶν ἀνθρώπων τοῦ καιροῦ μας πού δέν ἀναγνωρίζουμε ὁ ἕνας τὸ χάρισμα τοῦ ἄλλου¹».

Τό παραπάνω ἀπόσπασμα αὐτογνωσίας τοῦ νηπτικοῦ Γέροντος Ἰωσήφ σίγουρα ἔχει τήν ἀξία του. Ἀλλά οἱ συγγραφεῖς τῶν «φακέλων Θρησκευτικῶν» δέ θά προσθέσουν ποτέ κάτι παρόμοιο μέ τό παρακάτω ἀπόσπασμα τοῦ ἰδίου Γέροντος ὅπου μιλά γιά τόν ἐωσφορικό ἐγκλωισμό

τῶν αἰρετικῶν καί τό πείσμα τῆς παραμονῆς τους στήν αἵρεση:

«Ὡδε, εἰς αὐτό τό ἀταπείνωτον φρόνημα κρύπτεται ὁ ἄμετρος ἐγωϊσμός καί ἡ ἐωσφορική ὑπερηφάνεια τῶν αἰρετικῶν καί ὅλων τῶν πλανεμένων, ὅπου δέν θέλουν νά γυρίσουν»²

Σέ μετάφραση:

Ἀκριβῶς σ' αὐτό, δηλ. στήν ἔλλειψη ταπεινοφροσύνης κρύβεται ὁ πρωτόγνωρος ἐγωισμός καί ἡ ἐωσφορική ὑπερηφάνεια τῶν αἰρετικῶν καί ὅλων των πλανεμένων, πού τούς ἐμποδίζει νά ἐπιστρέψουν (στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία).

3. ΑΠΟΣΙΩΠΗΣΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Θεωρεῖται λυπηρό στά «νέου τύπου» Θρησκευτικά Δημοτικοῦ, Γυμνασίου, Λυκείου, πού ἀπό τό Σχ. ἔτος 2017-2018 βρίσκονται στίς τσάντες τῶν μαθητῶν, νά ἀγνοοῦν καί νά διαγράφουν τήν δοκιμασμένη πίστη τῶν πατέρων καί τῶν ἁγίων τῆς Ὁρθοδοξίας μας.

Στά μεταλλαγμένα πλέον Θρησκευτικά ἀπουσιάζουν ἐκεῖνα τά πατερικά κείμενα, μέ τά ὁποῖα θά μπορούσε νά ἐνισχυθεῖ ἡ Ὁρθόδοξη πίστη καί συνείδηση τῶν παιδιῶν μας. Ἡ παράνομη καί θεσμική ἀπόρριψη τοῦ Ὁρθόδοξου χαρακτήρα τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ὁδηγεῖ σέ μιά τέτοια ἀπαράδεκτη πρακτική. Τά Ἑλληνόπουλα εἶναι κρίμα νά στεροῦνται τά ζωγόνα νάματα τῆς παράδοσής μας.

Δέ θά συναντήσουμε ποτέ Ὁρθόδοξο πατερικό ὁμολογιακό κείμενο μέ τό ὁποῖο νά καλλιεργεῖται καί νά ἐνθαρρύνεται ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική συνείδηση, ὅπως ἀπαιτεῖ καί ὁ ἰσχύων νόμος 1566/1986. Δέν θά δοῦμε ποτέ ἕνα κείμενο σάν τόν παρακάτω κείμενο τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ:

«Ὅλες οἱ πίστεις εἶναι ψεύτικες• μόνη ἡ πίστη τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν εἶναι καλή καί ἁγία, τό νά πιστεύωμεν καί νά βαπτιζώμεθα εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Νά εὐφραίνεσθε ὅπου εἰσθε Ὁρθόδοξοι χριστιανοί, καί νά κλαίετε διὰ τούς ἀσεβεῖς καί αἰρετικούς, ὅπου περιπατοῦν εἰς τό σκότος»

Ἀντίθετα οἱ «φάκελοι Θρησκευτικῶν» μέ προθυμία θά βάλλουν ἕνα κείμενο μῆς κοινωνικῆς διδασκαλίας τῶν πατέρων, ὅπως τό παρακάτω

τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ:

«6. Ἡ δικαιοσύνη τῆς αγάπης

Αδέλφια μου, ἡ αγάπη ἔχει δύο ιδιώματα, δύο χαρίσματα. Το ἕνα δυναμώνει τόν ἄνθρωπο εἰς τα καλά καί το ἄλλο ἀδυνατίζει εἰς τα κακά. Εγώ ἔχω ἕνα ψωμί νά το φάγω καί νά το πῶ, μα εσύ καλά δέν ἔχεις. Ἡ αγάπη με λέγει: Μη το τρώγεις μονάχος σου, ἀλλά δώσε καί τόν ἀδελφόν σου. Ἐχω φορέματα, μα εσύ δέν ἔχεις. Ἡ αγάπη με λέγει: Δώσε του ἕνα τόν ἀδελφόν σου. Ανοίγω τὸ στόμα μου νά σε κατηγορήσω, νά σε εἰπῶ ψεύματα, ἡ αγάπη ὁμως νεκρώνει τὸ στόμα μου, τὸ βουλώνει. Απλώνω τὸ χέρι νά αρπάξω τὰ πράγματά σου, ἡ αγάπη δέν με αφήνει. Εἶδατε ἀδελφοί μου, τι χαρίσματα ἔχει ἡ αγάπη;» «Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Διδαχές» Γ' Λυκείου σελ. 62

Ὅ,τι τονίζει τήν ὑπεροχή καί τή μοναδικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας ὑποβαθμίζεται καί περιφρονεῖται ἀπό τούς «φακέλους Θρησκευτικῶν», γιατί δῆθεν ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τό πανθρησκιακό οἰκουμενιστικό πνεῦμα πού ἀπαιτεῖ οἱ μαθητές Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου νά μή διαφοροποιοῦνται θρησκευτικά ἀπό Μονοφυσίτες, Ἀρμένιους, Ἀγγλικανούς, Εὐαγγελικούς, Καλβινιστές, Λουθηρανούς καί ἄλλους Προτεστάντες. Τό οἰκουμενιστικό πνεῦμα τῆς «Νέας τάξης» ἀπαιτεῖ ἐπίσης νά μή διαφοροποιοῦνται οἱ ἴδιοι μαθητές θρησκευτικά ἀπό Καθολικούς, Ἰουδαίους, Μωαμεθανούς καί τίς ἄλλες θρησκείες τοῦ κόσμου. Οἱ μαθητές ἐθίζονται στό νά θεωροῦν τίς αἱρέσεις καί τίς θρησκείες ἰσότητες μέ τήν Ὁρθόδοξιά!

4. ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΩΣ «ΠΑΤΕΡΙΚΟΥ»

Στή σελίδα 32 τοῦ «φακέλου Θρησκευτικῶν» τῆς Α' Λυκείου παρατίθεται ἀσεβέστατο κείμενο τοῦ Παπικοῦ «ἁγίου», Ἰωάννη τοῦ Σταυροῦ, χωρίς τή δήλωση ὅτι εἶναι ἕνα αἰρετικό καθολικό κείμενο καί βέβαια χωρίς κανένα ἀντιρρητικό σχόλιο ἐπ' αὐτοῦ. Παραθέτουμε ἕνα ἀπόσπασμα, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νά ἐξάγει τὰ συμπεράσματά του.

«Για νά κατορθώσεις νά ἀποκτήσεις τὸ πανμην ἐπιθυμήσεις τίποτα.

Για νά κατορθώσεις νά ἀποκτήσεις τὸ πανμην κατέχεις τίποτα, οτιδήποτε κι ἀν εἶναι αὐτό.

Για νά κατορθώσεις νά μάθεις τὸ παν

μην προσπαθήσεις να μάθεις τίποτα.
 Για να κατορθώσεις να γίνεις το παν
 μην επιθυμήσεις να γίνεις τίποτα.
 Για να κατορθώσεις να φθάσεις όπου σου αρέ-
 σει
 πρέπει να περάσεις από όπου δε σου αρέσει.
 Για να κατορθώσεις να φθάσεις αυτό που δε
 γνωρίζεις
 πρέπει να περάσεις από όπου δε γνωρίζεις.
 Για να κατορθώσεις να φθάσεις σ' αυτό που
 δεν κατέχεις πρέπει να
 περάσεις από αυτό που δεν κατέχεις.
 Για να φθάσεις σε ό, τι δεν είσαι
 πρέπει να περάσεις από ό, τι δεν είσαι.
 Για να φθάσεις στην τελεία ηρεμία και γαλήνη
 πρέπει να μην επιθυμείς τίποτα. (sic)»
 'Η συνειδησιακή σύγχυση των μαθητών από
 τή μελέτη ενός τέτοιου βουδιστικής έμπνευσης
 κειμένου θεωρείται αναπόφευκτη.

5. «ΠΑΤΕΡΙΚΑ» ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΟΛΥ- ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ!

Ένα άλλο φαινόμενο που συναντιέται στους
 «φακέλους Θρησκευτικών» και έχει σχέση με τα
 πατερικά κείμενα είναι η παραποίηση των νοη-
 μάτων τους. Αυτό είναι αντιεπιστημονικό,
 ανεπίτρεπτο και κακόβουλο. Παρακάτω θα
 αναφέρουμε ένδεικτικές περιπτώσεις:

Ο «φάκελος Θρησκευτικών» τής Α' Γυμνασίου
 σελ. 48 αναφέρει ότι οι Χριστιανοί χρησιμο-
 ποιούσαν βία απέναντι στη βία των έθνικων:

«Όλα αυτά δε σημαίνουν ότι τα πράγματα κυ-
 λούσαν χωρίς προβλήματα. Και οι δύο πλευρές,
 χριστιανοί και εθνικοί, κατέφευγαν στη βία.»

Ο συγκεκριμένος συντάκτης αυτής τής σελί-
 δας για να πείσει τον μαθητή καταφεύγει στην
 'Ιησουίτικη τακτική «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα».
 Παραθέτει μεταφρασμένο και παραποιημένο
 απόσπασμα του Χρυσοστόμου στο οποίο φαίνε-
 ται ότι ο 'Ιερός Χρυσόστομος συμφωνεί με το
 ιδεολόγημα του συντάκτη. Νά τί διαβάζει ο μα-
 θητής για τον 'Ιερό Χρυσόστομο

«Οι Χριστιανοί δεν είναι σωστό να καταστρέ-
 φουν την πλάνη με τον εξαναγκασμό και τη βία,
 αλλά να απεργάζονται τη σωτηρία των ανθρώ-
 πων με την πειθώ, το λόγο και την ηπιότητα³.»

Όμως άλλο είναι το νόημα αυτής τής
 παραπομπής του αγίου 'Ιωάννου Χρυσοστόμου,

όπως φαίνεται από το αυθεντικό του κείμενο, το
 οποίο βέβαια δεν υπάρχει στον «φάκελο
 Θρησκευτικών» και το οποίο κείμενο κακοποι-
 ήθηκε από τον μεταφραστή-συντάκτη, γιατί
 καμία βία δεν άσκήθηκε ποτέ από πλευράς
 Χριστιανών.

«Έπολέμησε μέν αυτούς (σ.σ. τούς Έθνικούς)
 ούδεις ούδέποτε, ούδέ γάρ θέμις Χριστιανοῖς
 ανάγκη καί βία καταστρέφειν τήν πλάνην, αλλά
 καί πειθοῖ καί λόγῳ καί προσηνείᾳ τήν τῶν
 ἀνθρώπων ἐργάζεσθαι σωτηρίαν. Ὅθεν ούδεις
 τῶν τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονούντων βασιλεὺς δόγ-
 ματα καθ' ὑμῶν (σ.σ. τῶν ἐθνικῶν) ἔθηκε
 τοιαῦτα οἷα καθ' ἡμῶν οἱ τὰ τῶν δαιμόνων θε-
 ραπεύσαντες ἐπενόησαν. Ἄλλ' ὅμως τοσαύτης
 ἀπολαύσασα ἡσυχίας καί ὑπ' οὔδενός ἐνοχλη-
 θεῖσά ποτε τῆς Ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας ἡ
 πλάνη ἀφ' ἑαυτῆς ἐσβέσθη καί περί ἑαυτήν διέ-
 πεσε καθάπερ τῶν σωμάτων τὰ τηκεδόνι παρα-
 δοθέντα μακρᾷ καί μηδενός αὐτά βλάπτοντος
 αὐτόματα φθείρεται καί διαλυθέντα κατὰ μικρόν
 ἀφανίζεται.»

Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, «Εἰς τόν μακάριον Βαβύ-
 λαν καί κατὰ Ἰουλιανοῦ καί πρὸς Ἑλληνας»

Σέ μετάφραση:

«Κανείς ποτέ από τούς Χριστιανούς δεν
 άσκησε βία κατά τῶν Έθνικῶν (είδωλολατρῶν).
 Δέ θεωρεῖται δίκαιο γιά τούς Χριστιανούς νά κα-
 ταστρέφουν τήν πλάνη (τῆς είδωλολατρίας) μέ
 βία καί έξαναγκασμό, αλλά όδηγοῦν τούς
 ἀνθρώπους στή σωτηρία χρησιμοποιώντας τήν
 πειστικότητα, τή λογική καί τήν πραότητα. Κα-
 νείς Βασιλιάς έμπνευσμένος από τή χριστιανική
 διδασκαλία δέν στράφηκε έναντίον τῆς είδωλο-
 λατρίας. Αντίθετα εἶναι άδιανόητα τά όσα έκαναν
 σέ βάρος μας εκείνοι (οἱ αὐτοκράτορες) πού
 ὑπηρέτησαν τή δαιμονική είδωλολατρία. Άλλά
 παρά τό ότι (οἱ είδωλολάτρες) έζησαν μέσα σέ
 τόση μεγάλη ἡσυχία καί δέν ένοχλήθηκαν από
 κανένα, έντούτοις ἡ είδωλολατρία χάθηκε από
 μόνη της καί έπεσε όπως πέφτουν από τό σώμα,
 χωρίς κανείς νά τά άγγίξει, αὐτά τά μέλη πού γιά
 πολύ καιρό έχουν σαπίσει καί στή συνέχεια φθεί-
 ρονται καί έξαφανίζονται.»

Στό δεύτερο ένδεικτικό παράδειγμα ό «φάκε-
 λος Θρησκευτικών» τής Α' Γυμνασίου σελ. 48,
 επίσης, αναφέρει ότι οι Χριστιανοί χρησιμοποι-
 ούσαν βία απέναντι στη βία των έθνικων και ό
 άγιος 'Ιωάννης Χρυσόστομος προβάλλεται ότι τι-

θασσεύει αυτή τή βία τῶν Χριστιανῶν: «[Σε μια εποχή σφοδρῶν συγκρούσεων ο Χρυσόστομος διακηρύσσει ότι]... είναι ὕβρις πρὸς τὸν Θεὸ νὰ του ζητάμε πράγματα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας⁴.»

Ἰωάννης Χρυσόστομος, Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν...

Ὅμως καὶ στή δεύτερη αὐτὴ περίπτωση, ὅπως δείχνει τὸ ἀπόσπασμα πού παραθέτουμε, ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος δὲν ἀναφέρεται στὶς συγκρούσεις μεταξύ Χριστιανῶν καὶ Ἑθνικῶν, ἀλλὰ στὴν ποιότητα τῆς προσευχῆς τῶν Χριστιανῶν στὴν καθημερινή τους ζωὴ σὲ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους συνανθρώπους καὶ Χριστιανούς, ὅπως ὁ Χριστὸς δίδαξε στοὺς πιστοὺς:

«Οὐκ ἐννοεῖς ὅτι ὕβρις ἐστὶν εἰς τὸν Θεόν, τὸ αἰτεῖν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τὸν Θεόν; Καὶ πῶς ὕβρις ἐστὶ; φησὶν. Ὅτι Αὐτός (σ.σ. ὁ Κύριος) εἶπεν, εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν, καὶ τὸν θεῖον τοῦτον εἰσήγαγε νόμον.»

Σὲ μετάφραση:

«Δὲν καταλαβαίνεις ὅτι ἀποτελεῖ προσβολὴ πρὸς τὸν Θεὸ νὰ προσευχόμαστε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας; Καὶ πῶς γίνεται νὰ εἶναι προσβολή; Μὰ τὸ εἶπε ὁ Κύριος. Νὰ προσεύχεσθε γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἐχθρῶν σας, θεσπίζοντας ἔτσι τὸν θεϊκὸ αὐτὸ νόμο.»

Παρόμοιο φαινόμενο διαστρέβλωσης πατερικοῦ κειμένου ὑπάρχει καὶ στό παρακάτω κείμενο τῶν σελ. 97 καὶ 98 τῶν «φακέλων Θρησκευτικῶν» τῆς Β' Λυκείου.

«Πατερικὴ παράδοση γιὰ τὴν κοινωνικὴ συνύπαρξη ὁπαδῶν διαφορετικῶν θρησκειῶν

Τοῦτο δὲ προστάσσομεν ἐπὶ τῷ μὴ ἀποστρέφειν τοὺς πλησιάζοντας ὑμῖν, εἰδότες καὶ τὴν συντυχίαν πολλάκις ἐπωφελῇ τοῖς ἀσεβέσιν γεγενῆσθαι τὴν πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς, ἐπιβλαβὴ δὲ μόνην τὴν κατὰ τὴν θρησκείαν κοινωνίαν».

Μετάφραση καὶ σχόλιο τοῦ «φακέλου Θρησκευτικῶν»:

«Αὐτὸ λοιπὸν προστάζουμε, νὰ μὴν ἀποστρέφεστε ὅσους σας πλησιάζουν, γνωρίζοντας ὅτι ἡ συνάντηση τῶν ἀσεβῶν με τοὺς εὐσεβεῖς εἶναι πολλές φορές ἐπωφελής. Ἐπιβλαβὴς εἶναι μόνο ἡ κοινωνία στὴ θρησκεία. (Κι ἐδῶ εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἡ φράση ἀσεβής ἀναφέρεται στοὺς ἀλλόθρησκους)⁵».

Διαταγές τῶν Ἀποστόλων, Δ', Χ | ΒΕΠ 2, 72,40-73,4)

Δυστυχῶς τὸ ὀλοφάνερο γιὰ τοὺς «φακέλους

Θρησκευτικῶν» δὲν εἶναι ὀλοφάνερο, ἀλλὰ εἶναι ἓνα ψέμα, γιατί οἱ Ἀποστολικές διαταγές ὅταν μιλοῦν γιὰ ἀσέβεια δὲν ἐννοοῦν μόνο τοὺς ἀλλόθρησκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὁποιοδήποτε αἵρετικό. Νὰ τί γράφεται σὲ ἄλλο σημεῖο τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν καὶ ἀπουσιάζει φυσικά ἀπὸ τοὺς «φακέλους Θρησκευτικῶν»:

«Διόπερ χρή τὸν πιστὸν φεύγειν τὰς συνόδους τῶν ἀσεβῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ τῶν λοιπῶν αἵρετικῶν, ἵνα μὴ τῷ συσχολάξιν αὐτοῖς παγίδας λάβωμεν ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς, ὅπως μὴ συναναστρεφόμενοι ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, αἵτινες ἐπὶ τιμῇ τῶν δαιμόνων ἐπιτελοῦνται, κοινωνήσωμεν αὐτοῖς καὶ τῆς ἀσεβείας.»

Σὲ μετάφραση:

«Ὁ Ὁρθόδοξος δὲν πρέπει νὰ βρίσκεται σὲ συνανθοίσεις εἰδωλολατρῶν, Ἰουδαίων ἢ ἄλλων αἵρετικῶν, γιατί εἶναι ἀσεβεῖς. Ἡ συναναστροφή μαζί τους κρύβει παγίδες. Ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνουμε καὶ ἐμεῖς ἀσεβεῖς ὅπως αὐτοί, ἂν συμβεῖ νὰ συμμετέχουμε σὲ γιορτές τοὺς πού τελοῦνται πρὸς τιμὴ τῶν δαιμόνων.»

Μετά τὰ παραπάνω γεννιέται εὐλόγα τὸ ἐρώτημα. Γιατί ἀσκεῖται μιά τέτοια ὠμὴ παραπληροφόρηση τῶν Ὁρθόδοξων μαθητῶν; Εἶναι ἐπιστημονικὸ νὰ διαστρέφουμε καὶ νὰ συμπίεζουμε τὴν πατερικὴ μας παράδοση, γιὰ νὰ εὐθυγραμμιστεῖ μὲ ἰδεολογικές ἀγκυλώσεις καὶ προκαταλήψεις;

6. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΣΕ ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Σὲ ἄρκετά μεταφρασμένα πατερικά κείμενα τῶν «φακέλων Θρησκευτικῶν» παρατηρεῖται ἀκόμα τὸ φαινόμενο μιᾶς ἄσχετης μὲ τὸ πρωτότυπο κείμενο μετάφρασης. Στὴ Β' καὶ στὴν Γ' Γυμνασίου (σ. 95 καὶ 114 ἀντίστοιχα) παρατίθεται ἓνα κείμενο τοῦ Ἱεροῦ Χρυσόστομου μόνο σὲ μετάφραση καὶ μάλιστα λαθεμένη μὲ τὴν ἐπιγραφή:

Ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀδικία

«Δε φρίττεις, ἄνθρωπε, δὲν κοκκινίζεις ἀπὸ ντροπὴ, ὅταν χαρακτηρίζεις ἐπιτιθέμενο αὐτὸν πού παλεύει γιὰ τὸ ψωμί του; Αὐτός, ἀν καί φέρεται ἐπιθετικά, ὡστόσο δικαιούται τὴ συμπάθειά μας, γιατί τόσο πολὺ πιέζεται ἀπὸ τὴν πείνα,

ώστε αναγκάζεται να φορέσει το προσωπίο της επιθετικότητας. [...] Και πρέπει να σου πω ακόμα πως αυτός που επιτίθεται στην πραγματικότητα είσαι συ, γιατί αν και έρχεσαι τακτικά στην Εκκλησία και ακούς τα κηρύγματα μου, στην αγορά εν τούτοις προτιμάς και το χρυσάφι και τις επιθυμίες και τις ανθρώπινες φιλίες σου, παρά τις δικές μου προτροπές⁶».

Ιωάννης Χρυσόστομος, Ερμηνεία στην προς
Ρωμαίους Επιστολή

Στό παραπάνω κείμενο ο μεταφραστής μεταφράζει άνεπιτυχώς τη λέξη επιθέτης του πρωτότυπου κειμένου με τη μετοχή επιτιθέμενος. Όμως ο ιερός Χρυσόστομος δεν λέει κάτι τέτοιο. Επιθέτης είναι ο ζητιάνος, ο κατεργάρας, ο άπατεώνας και φυσικά επίθεσις έδω σημαίνει έπαιτεία. Ο μαθητής είναι λογικό να παγιδευτεί από μία τέτοια μετάφραση, έννοώντας ότι αυτός που παλεύει για τό ψωμί του είναι ένας κοινός εργάτης, ο οποίος στρέφεται έναντίον του εργοδότη του!

Παραθέτουμε τό πρωτότυπο κείμενο, τό οποίο άπουσιάζει από τούς «φακέλους θρησκευτικών» και άξιζει κάποιος νά τό δει με προσοχή.

«Ού φρίττεις, άνθρωπε, ούκ έρυθριάς, επιθέτην υπέρ άρτου καλών; Εί δέ και επίθεσιν ό τοιοῦτος ποιεί, διά τούτο και έλεείσθαι δίκαιος, ότι οὔτως υπό λιμού πιέζεται ως τοιοῦτον υποδῦναι προσωπεῖον... και γάρ επιθέτης εἶ, εἰς μέν εκκλησίαν εἰσιών συνεχώς, και νόμων ακούων τών έμών, έν δέ τη άγορᾷ και χρυσίον και επιθυμίαν και φιλίαν και πάντα απλώς προτιμών τών έμών επιταγμάτων.»

Η σωστή άπόδοση του πατερικού κειμένου:

«Δέ τρομάζεις, άνθρωπε, δεν κοκκινίζεις από ντροπή, όταν άποκαλείς άπατεώνα ένα ζητιάνο που σου ζητᾷ ψωμί; Ακόμα και νά είναι ό ζητιά-

νος άπατεώνας επιβάλλεται νά τόν βοηθήσεις, γιατί τόσο πιέζεται από τήν πείνα, ώστε αναγκάζεται νά φορέσει τή μάσκα του ζητιάνου... (Αλλά και σένα ό Θεός ποτέ δέ σου εἶπε): -(φύγε), παρά τό ότι φορᾷς τή μάσκα τής άπάτης (υποκρισίας). Ένώ τακτικά εκκλησιάζεσαι και ακούς τά λόγια μου, όμως στήν καθημερινή ζωή προτιμάς άντί για τίς έντολές μου τό χρῆμα, τά πάθη και τίς (κατακριτέες) φιλίες.»

Μέ τά όσα εἰπώθηκαν παραπάνω γίνεται φανερό ότι ακόμα και ή παράθεση πατερικών κειμένων στους «φακέλους θρησκευτικών» δεν είναι έπιστημονικά και θεολογικά συνεπής. Αὐτοῦ του είδους οί μεθοδεύσεις είναι καταδικαστέες. Αὐτοῦ του είδους οί μεθοδεύσεις καθιστούν τούς «φακέλους θρησκευτικών» για τους μαθητές άκατάλληλους, επικίνδυνους και άντισυνταγματικούς. Επιβάλλεται έπομένως ή άπόσυρσή τους, προτού ή πνευματική καταστροφή γίνει άνεπανόρθωτη.

Τήν ώρα που συντάσσονται αυτές οί έπιστημονικές παρατηρήσεις οί «φάκελοι θρησκευτικών» συνεχίζουν νά διδάσκονται για μία ακόμα χρονιά στά Σχολεία τής Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης τής Χώρας, με κατάφωρη παραβίαση τών δεσμευτικών αποφάσεων του Συμβουλίου τής Έπικρατείας. Ωστόσο έχει ήδη ανακοινωθεί ότι για τό σχολικό έτος 2020-2021 θά άποσυρθοῦν οί νῦν «φάκελοι θρησκευτικών» δίνοντας τή σκυτάλη σέ μία έπόμενη έκδοσή τους, που υποτίθεται ότι θά είναι σύννομη μέ τίς αποφάσεις τών άνωτάτων δικαστηρίων. Η αλήθεια είναι ότι αυτοί που συντάσσουν τά έπόμενα θρησκευτικά είναι οί ίδιοι που συνέταξαν και τά προηγούμενα, που άποδείχτηκαν άντισυνταγματικά και άπαράδεκτα! Πόσο άξιόπιστα θά είναι αυτά τά θρησκευτικά από τό Σχολικό έτος 2020-2021 και έξης, όψόμεθα.

¹ Γέρων Ίωσήφ ό Ήσυχαστής (2011). "Εκφρασις Μοναχικής έμπειρίας. "Άγιον Όρος: Έκδόσεις Ι. Μ. Φιλοθέου.

² Γέροντος Ίωσήφ του Ήσυχαστοῦ. « "Εκφρασις Μοναχικής έμπειρίας». "Άγιον Όρος 1979: Έκδόσεις Ι. Μ. Φιλοθέου, σέλ.202-203

³ Ίωάννης Χρυσόστομος, Λόγος εἰς τόν μακάριον Βαβύλαν

⁴ Περί του μή δημοσιεύειν τά άμαρτήματα τών άδελφών, μηδέ κατεύχεσθαι τών έχθρών.

⁵ Διαταγές τών Άποστόλων, Δ', Χ | ΒΕΠ 2, 72,40-73,4)

⁶ ΕΠΕ Τ. 17 Ίωάννου Χρυσοστόμου, Έρμηνεία στήν πρόσ Ρωμαίους Έπιστολή σελ. 226

Το υμνογραφικό πρότυπο (στιχουργικό και μελωδικό) του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν»*

του *Ι.Ν. Ηλιούδη, δ.Φ.*

Οι σπουδαιότεροι λόγιοι της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου επιδίδονταν στη συγγραφή ύμνων¹, αφού η υμνογραφία είχε καθιερωθεί ως «το πιο σπουδαίο δημιούργημα της Βυζαντινής Λογοτεχνίας»². Αλλ' ήδη και ο Πλάτων είχε επισημάνει ως το σημαντικότερο διακριτικό γνώρισμα των εξαιρετικά πεπαιδευμένων, των φιλοσόφων, έναντι των απαιδευτών και ημιαπαιδευτών το «υμνήσαι θεών τε και ανδρών ευδαιμόνων βίον αληθή»³.

Το αξιοθαύμαστον όμως είναι ότι οι μεγάλοι υμνογράφοι δεν συνέγραφαν τους ύμνους των μόνον για τους πεπαιδευμένους αλλ' επεδίωκαν να καταστήσουν κοινωνούς του μεγαλείου της υμνολογίας των και τον λαό. Τούτο δε σαφώς διακρίνεται στα εφύμνια πολλών ύμνων, τα οποία και μέχρι σήμερα άδονται από τους εκκλη-

σιαζομένους, π.χ. «...ον παίδες ευλογείτε...λαός υπερυψούτε εις πάντας τους αιώνας»⁴. Αλλά και στην αρχή ύμνων απαντώνται παρόμοιες παροτρύνσεις, «Δεύτε λαοί άσωμεν...»⁵. Και πράγματι οι βυζαντινοί υμνογράφοι είχαν εν πολλοίς κατορθώσει, ως θα δείξουμε και εν συνεχεία, να μεταμορφώσουν με τις αναφανδόν παροτρύνσεις τους και με τα θαυμάσια ρυθμικά υμνογραφικά σχήματα τους πιστούς και ακροατές των ύμνων να τους μεταμορφώσουν εν πολλοίς – σε λαό τρόπον τινα υμνηπόλο, «περί τους ύμνους δηλονότι αναστρεφόμενον»⁶.

Ορισμένοι ύμνοι μάλιστα είχαν γίνει τόσο δημοφιλείς, ώστε πεπαιδευμένοι, ημιλόγιοι και απάιδευτοι εξεφράζοντο ποιητικώς μιμούμενοι τα ρυθμικά των σχήματα⁷. Αναφέρουμε συντόμως παραδείγματα από την υστεροβυζαντινή και

* Δημοσιεύτηκε στο περ.ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ τ.32 (2000) 187-193. Αναδημοσιεύεται εδώ, αφού αναφορές στον εθνικό ύμνο απαντώνται στα σχολικά εγχειρίδια, π.χ. στην Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α,Β,Γ, Γυμνασίου (Αθανασόπουλου κ.ά.) Αθήνα 2012, σ.64, στα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Γυμν., σ.199 (Θεοτοκά,Η διαδήλωση) κ.α.

¹ Είναι εντυπωσιακή η εκ μέρους του λεξικογράφου της Σούδας αποφασιστική αξιολόγηση των ύμνων του Ιωάννου Δαμασκηνού και Κοσμά του μελωδού: «Οι γουν ασματικοί κανόνες Ιωάννου τε και Κοσμά σύγκρισιν ουκ εδέξαντο ουδέ δέξαιντο, μέχρις αν ο καθ'ημάς βίος περαιωθήσεται» Σούδα, iota 467 Adler.

² Κ.Μητσάκη, Βυζαντινή Υμνογραφία, Αθήνα 1986, σ.34, Ν.Β.Τωμαδάκη, Η Βυζαντινή Υμνογραφία και Ποίησης, Αθήνα 1965,σ.7 κ.ε.

³ Βλ.Πλάτ., Θεαίτητος 175e-176a

⁴ Βλ.κανόνος του Μεγάλου Σαββάτου «Κύματι θαλάσσης ...» τα τροπάρια της η' ωδής «Εκστηθι φρίττων ουρανέ...», Η.Follieri, Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae, v.I,Citta del Vaticano 1960,403. Ο κανών είναι του κοσμά του Μελωδού, βλ.Θεοχ. Ευστ.Δετοράκη, Κοσμάς ο Μελωδός, Βίος και έργο (Ανάλεκτα Βλατάδων 28), Θεσσαλονίκη 1979, σ.169-170, 177-178.

⁵ Follieri,Initia, ό.π.,v.I, σ.287-288.

⁶ Σούδα, ypsilon118 Adler

⁷ Χαρακτηριστικότερη περίπτωση είναι ο δεκαπεντασύλλαβος. Η διδ.διατρ.του Γρηγ. Θεοδ.Στάθη, Η Δεκαπεντασύλλαβος Υμνογραφία, Αθήνα 1977, είναι μάλλον η θεμελιώδης μελέτη, που ανοίγει το θέμα της συσχέτισης της βυζ.υμνογραφίας και της νεο-ελλ. στιχουργίας.

μεταβυζαντινή περίοδο: Το γνωστότατο θρυλικό λαϊκό στιχούργημα «φεγγαράκι μου λαμπρό, φέγγε μου να περπατώ...» μιμείται το ρυθμικό σχήμα γνωστών υμνογραφικών κειμένων εκφωνούμενων και αδομένων: «Ακατάληπτόν εστι το τελούμενον εν σοι...», που αποδίδεται στον πατριάρχη Γερμανό Α' (α730), ή «Τον προφήτην Ιωνάν εκμιμούμενος βοώ...», «Εργασίας ο καιρός σωτηρίας ο σκοπός...», που αποδίδονται στον Ανδρέα Κρήτης κ.ά.⁸

Εξάλλου ο εθνικός μας λαϊκός στίχος προέρχεται, κατά τα τελευταία πορίσματα της έρευνας, από τα εξαποστειλάρια –φωταγωγικά ποιήματα του Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου ή του Λέοντος Σοφού: Τοις μαθηταίς συνέλθωμεν/εν όρει Γαλιλαίας... Τον λίθον θεωρήσασαι/αποκεκυλισμένον... Ότι Χριστός εγήγερται/μη τις διαπιστείτω...⁹ -πρβλ. Αχός βαρύς ακούγεται/πολλά ντουφέκια πέφτουν... Πάλι με χρόνια με καιρούς/πάλι δικά μας θάναι...κλπ.

Κατά τα χρόνια γύρω στη Μεγάλη Ελληνική Επανάσταση και ενόψει της αναγέννησης του ελληνικού κράτους επικρατούν μεταξύ των λογίων τάσεις συσχέτισης της σύγχρονης των λογοτεχνικής παραγωγής με αρχαιοελληνικά πρότυπα αλλά και βυζαντινά στοιχεία. Ο Αθ. Χριστόπουλος λ.χ. θεωρείται νέος Ανακρέων, επειδή συγγράφει λαϊκά ποιήματα, στα οποία παρατηρείται συλλαβική και κυρίως τονική ομοιότητα με τα ποιήματα του Ανακρέοντος: «Τρύγος πρόσχαρο προβαίνει/ εορτάζ' η οικουμένη/ η φλογέρα αχολογεί/...». Βέβαια, αυτού του είδους οι στίχοι στο βυζάντιο θεωρούνται λαϊκοί και σ' αυτό το ρυθμικό σχήμα έχουν γραφεί οι γνωστοί στίχοι οι αποδιδόμενοι στον Συμεών νέο θεολόγο: «Από

ρυπαρών χειλέων/... δέξαι δέσιν Χριστέ μου/...¹⁰ (Τρύγος πρόσχαρο προβαίνει...) «και ψυχής ερρυπωμένης» (εορτάζ' η οικουμένη).

Προφανώς είχε υπόψη το σχετικό άκουσμα ο Χριστόπουλος, έστω κι αν καθιερώθηκε από το 1817 ως νέος Ανακρέων και το 1821 διεθνώς προβλήθηκε από τον Εμμ. Παππά ως «Der neue griechische Anacreon- Ο νέος Ελληνικός Ανακρέων, Βιέννη 1821».¹¹

Ο δε Σαββίδης πιστεύει ότι «ο Κάλβος διεκδίκησε πλαγίως» τον τίτλο του νέου Πινδάρου με την έκδοση των Ωδών του το 1824, ενώ «ένα χρόνο αργότερα στον Υμνο (στρ.86) τον τίτλο του νέου Πινδάρου διεκδίκησεν ευθύτερα ο Σολωμός»:

«μες τα χόρτα, τα λουλούδια/ το ποτήρι δεν βαστώ

φιλελεύθερα τραγούδια/ σαν τον Πίνδαρο εκφωνώ».¹²

Ωστόσο, ο Σολωμός δεν μιμείται ούτε το περιεχόμενο ούτε τα ρυθμικά σχήματα του Πινδάρου. Και μέσα σ' αυτό το κλίμα της αναζήτησης προτύπων και της επιδίωξης να πιστοποιηθεί η συνέχεια και η ταυτότητα του νέου Ελληνισμού φαίνεται να ελκύεται από την εξίσου μεγάλη με την αρχαία και εντυπωσιακότερη και –το κυριότερο–διαδεδομένη και στο λαό υμνογραφική παράδοση των Βυζαντινών. Έχει μάλιστα επισημανθεί είτε η νοηματική είτε η ρυθμική σχέση Σολωμικών στίχων και βυζαντινής υμνογραφίας, π.χ. «Την ύστερη έβγαλε/ που έξαφνα έλαμψε/ και κλαίει και ρυάζεται/τα ίχνη αλλάζοντας...». Το ως άνω φαίνεται να μιμείται το ρυθμικό σχήμα του Ρωμανού: «Αντλήσωμεν άνθρωποι σωτήρια νάματα καρδιάς ευφραίνοντα...».¹³

⁸ Θεοχ. Δετοράκης, «Πρόδρομες μορφές νεοελληνικής στιχουργίας σε βυζαντινούς ύμνους», Πρακτικά Β' Συν. Neograeca Medii Aevi, «Αρχές της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» (επιμ. Ν.Μ. Παναγιωτάκης), τ.1, Βενετία 1993, σ.176-179.

⁹ Βλ. Γρηγ. Στάθη, ό.π., σ.32-33, 61-64. Ο Στάθης παρατηρεί: «Εισαχθείς (ο 15σύλλ. Στίχος υπό των λογίων ποιητών εις την λατρείαν ερρίζωσεν εις τας καρδιάς των απλών ανθρώπων και ήρχισε να ενδύηται τον λεκτικόν μανδύαν αυτών...» και περαιτέρω «... ο 15σύλλαβος ... διά της υμνογραφίας γενόμενος αγαπητός... χρησιμοποιείται υπό του λαού... Ιδε το έαρ το γλυκύ/πάλιν επανατέλλει...». «This poem (Hymn of Spring) was sung annually by the Blues and Greens in the Hippodrome at the "Races of Carnival", which took place in the week before Sexagesima Sunday», E. Wellesz, A History of Byzantine Music and Hymnography, London 1971, σ.102, Βλ. και Ι.Ν. Ηλιούδης, «Ο πολιτικός στίχος και η προέλευσίς του», ΕΕΒΣ 48(1991) σ.397- 403.

¹⁰ Πρβλ. Δετοράκης, ό.π., σ.180.

¹¹ Γ.Π. Σαββίδης, Κάλβος και Χριστόπουλος (μια παράδοση εκδοτική συνοικεσία), Οψεις της λαϊκής και λόγιας Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, [παράρτ. αρ.5 Ε.Ε.Φ.Σ. του ΑΠΘ], Θεσσαλονίκη 1994, σ.316.

¹² Βλ. Σαββίδης, ό.π. σ.316-317.

¹³ Βλ. Δετοράκης, ό.π., σ.183, πρβλ. Ηρ. Καλλέργης, Διαδρομές στη Νεοελληνική Ποίηση, Αθήνα 2002, σ.43 κ.ε. Ηρ. Περάκης, Θρησκευτικά και πολιτισμικά πρότυπα στο έργο του Διονυσίου Σολωμού, Αθήνα 1997, σ.336 κ.ε.

Ο δε Ν.Β.Τωμαδάκης επισημαίνει ότι «πολλαί μαρτυρίες συγχρόνων του συμφωνούν ότι ο Σολωμός εμελέτα την Γραφήν, τους πατέρας της Εκκλησίας και ότι έψαλλε τα κείμενα της ορθοδόξου υμνογραφίας Ταύτα δύνανται να εξαχθούν και εκ των έργων του Μαρτυρείται ότι ιδιαιτέρως ηρέσκετο αποστηθίζων τους ψαλμούς, τον Ιερεμίαν, τον Ιώβ και ότι μετ'επιστασίας ανέγνωσε τους Ιωάννην Δαμασκηνόν και Κοσμάν τον Μαΐουμά». ¹⁴ (πρβλ.παραπάνω σημ.1).

Είτε λοιπόν ο Σολωμός εγνώριζε την ως άνω εκτίμηση του λεξικού της Σούδας είτε εξ ιδίας μελέτης αξιολόγησε το ύψος και το μεγαλείο των ύμνων, θα ήταν εύλογο να προσπαθήσει να τους μιμηθεί. Πράγματι δανείζεται εικόνες και έννοιες από την πρώτη ωδή των κανόνων, η οποία αναφέρεται στη διάβαση της Ερυθράς θαλάσσης και την Ωδή του Μωυσή, όπως διαπιστώνεται στις στροφές 118-121 του Υμνου εις την Ελευθερίαν: «Α, γιατί δεν έχω τώρα την φωνήν του Μωυσή... με τα τύμπανα κι εκείς».

Το εντυπωσιακό όμως είναι ότι ο Σολωμός λαμβάνει το στιχουργικό πρότυπο του «Υμνου» του από την άωδή του κανόνος του Ιω.Δαμα-

σκηνού εις το Γενέσιον της Θεοτόκου «Τω συντρίψαντι πολέμους εν βραχίονι αυτού...» ¹⁵ (Σε γνωρίζω από την κόψη του σπαθιού την τρομερή...)!

Πιο εντυπωσιακή και ενδιαφέρουσα υπήρξεν ασφαλώς η συνεργασία Σολωμού και του φίλου του Νικ. Μάντζαρου προς μελοποίηση (1828) του «Υμνου». Γράφει σχετικά ο Μιχαλόπουλος, «...Μη ξεχνάμε πως η μουσική γράφτηκε με τη συνεργασία του ίδιου του Σολωμού... Ο ποιητής φαίνεται πως έμεινε ικανοποιημένος από την εργασία του Μάντζαρου και λέγεται πως πολλές φορές έκλαψε ακούοντας τη μελωδία...». ¹⁶

Ο Μάντζαρος ασφαλώς θα πληροφορήθηκε από τον Σολωμό ότι το στιχουργικό πρότυπο του Υμνου ήταν η εις ήχον πλ.δ' α' ωδή του κανόνος Ιω.Δαμασκηνού εις το Γενέσιον. Εάν εμελωδείτο ο «Υμνος» κατά το μέλος του κανόνος, θα είχαμε το ανάλογο αποτέλεσμα. Ο Μάντζαρος όμως πρωτοτύπησε. αξιοποιώντας και την παράδοση των συμπατριωτών του. Χωρίς να αλλάξει τον ήχο πλ.δ', μετέφερε στο πεντάγραμμα τη μελωδία του πλ.δ' αλλάζοντας τον ρυθμό σε τρίσημο και έτσι έχουμε το αποτέλεσμα, που όλοι γνωρίζουμε.

¹⁴. Ν.Β.Τωμαδάκης, Διονύσιος Σολωμός, ΘΗΕ 11(1967) στ.276, πρβλ.Τωμαδάκη, Η Βυζαντινή Υμνογραφία, όπ.σ.8.

¹⁵. Follieri, ό.π.ν.ΙV, σ.365.

¹⁶. Φάνη Μιχαλόπουλου, Οι εκδόσεις και μελοποιήσεις του «Υμνου», Αθήνα 1941,24. Εξάλλου ο Μάντζαρος επιδόθηκε και σε δημιουργία συνθέσεων εκκλησιαστικών, δοξολογιών, λειτουργιών κλπ., καθώς και της 118ης στροφής του «Υμνου» υπό τύπον καντάτας εκκλησιαστικής, βλ.Σπ.Ν.Αβούρης, Νικόλαος Μάντζαρος, ΘΗΕ 8(1966) 598.

«Ακροστιχίδων συνέχεια» στο μάθημα της Μουσικής για μαθητές Γυμνασίου

της Βασιλικής Κοσμάνου-Λιακατά,
Εκπαιδευτικού στο Μουσικό Σχολείο Λάρισας, Μουσικολόγου (Α.Π.Θ.),
MSc Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας)

Ως συνέχεια από το σχετικό άρθρο του 7ου τεύχους της «Συμβολής», στο οποίο με ανάλογο τρόπο προσεγγίστηκε το αντικείμενο της «Οργανογνωσίας» και των «Συνθετών», το παρακάτω σύντομο κείμενο περιλαμβάνει δύο ακροστιχίδες με θέματα «Μορφολογία» και «Είδη σύνθεσης» με σκοπό να εμπνεύσει τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς να συνθέσουν ανάλογες ασκήσεις – παιχνίδια για προσέγγιση του υλικού και αξιολόγηση των μαθητών μέσα από έναν πιο δημιουργικό και ευφάνταστο τρόπο.

1η ακροστιχίδα: Μορφολογία

Η απάντηση της ακροστιχίδας είναι όρος Μορφολογίας.

1. _ _ _ _ _ Μελωδική και Ρυθμική Ενότητα
2. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ Επαναλαμβανόμενο μπάσο
3. _ _ _ _ _ Κυκλική φόρμα
4. _ _ _ _ _ Η μικρότερη μορφολογική μονάδα
5. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ Η φράση είναι εισαγωγική και ...

2η ακροστιχίδα: Είδη σύνθεσης

Η απάντηση της ακροστιχίδας είναι ένα είδος σύνθεσης με σόλο όργανο και ορχήστρα

1. _ _ _ _ _ Φωνητικό είδος σύνθεσης της εποχής Μπαρόκ, γνωστή και η ... του Καφέ του Μπαχ
2. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ Είναι ο «Μεσσίας» του Χέντελ
3. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ Είδος σύνθεσης του Ρομαντισμού, ο Σοπέν έγραψε 21 από αυτά
4. _ _ _ _ _ Είδος σύνθεσης στο Μπαρόκ με εναλλαγές χορών
5. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ Γαλλική και Ιταλική ... Ουβερτούρα
6. _ _ _ _ _ Ορχηστρικό έργο, αλλά και επικό ποίημα που αναφέρεται στη ζωή ηρώων
7. _ _ _ _ _ Η ... και φούγκα σε Ρε ελάσσονα του Μπαχ από τα διασημότερα έργα
8. _ _ _ _ _ Είναι «Οι γάμοι του Φίγκαρο»

Απαντήσεις: 1η Ακροστιχίδα: ΚΟΝΣΕΡΤΟ
1. ΚΑΝΤΑΤΑ
2. ΟΡΑΤΟΡΙΟ
3. ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ
4. ΣΟΝΑΤΑ
5. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
6. ΡΑΨΩΔΙΑ
7. ΤΟΚΑΤΑ
8. ΟΠΕΡΑ

Απαντήσεις: 2η Ακροστιχίδα: ΦΟΡΜΑ
1. ΦΡΑΣΗ
2. ΟΣΤΙΝΑΤΟ
3. ΡΟΝΤΟ
4. ΜΟΤΙΒΟ
5. ΑΠΑΝΤΗΤΙΚΗ

